

Питер Браун: *Тело и друштво: мушкарци, жене и сексуално одрицање у раном хришћанству*

Превод са енглеског: Марина Адамовић Куленовић

Слио, Београд 2012

573 стр. ; 25 cm

ISBN: 978-86-7102-430-3

Класично дело *Тело и друштво* аутора Питера Брауна је недавно изашло из штампе. Питер Браун је водеће светско име за историју позне антике и дугогодишњи професор античке историје на Принстону. За сада је ово водећа студија која се бави проучавањем брака и сексуалности, аскезе и целибата код раних хришћана античког Средоземља и Блиског истока. Ова студија се руководи не само историјским токовима тог времена већ и списима хришћанских аутора тог доба. Ауторова тежња је усмерена ка истраживању поимања тела, како у хришћанским круговима тако и у социјалним структурама првих пет векова хришћанства.

Ова књига је својеврсни наставак дела *Усион и функција покретника у позној антици*, којим се Браун и прославио. У свом истраживању преузео је методе структуралисте Мишела Фукоа, али и аналитичара Фернанда Браудела. Књига је подељена на три дела: *Од Павла до Антионија*, *Аскетизам и друштво*

у Источном царству и *Амвросије Августину: стварање латинске традиције*.

У првом делу Браун указује на пресудан утицај стоичке филозофске школе на формирање идеала брака и девствености код хришћанских писаца. Затим он указује на први значајнији патристички приступ браку и сексуалности, који се везује за Св. Апостола Павла, који је на најбољи начин преузео учење стоика о аскези, притом постављајући здраве норме за брак и полност у својој 1. Кор. 7; затим следи излагање Јерминог и Тертулијановог става о овим темама. Аутор потом излаже утицај гностика, Маркиона, те учење енкратита који су проповедали уздржање од полног општења, што је опет дошло до изражаја у *Делима Томиним*, а потом и код Валентина. Потом аутор обрађује други пресудан патристички приступ – Климента Александријског – на формирање конзервативнијег погледа на полност, који се искључиво заснива на визији људске репродукције, док се код Оригена под

утицајем платонизма целибат уздиже као средство за најузвишеније сједињење са Духом, што је позиција коју усвајају и наставаљају Порфирије и Св. Методије Олимписки, да би први део аутор завршио са рефлексјама о полности и целибату код Св. Кипријана Картагинског, манихејаца и Евсевија Кесаријског.

Други део је углавном посвећен монашким оцима; у прва три поглавља другог дела: *Пустинињски оци*, *Начинише себи сенице* и *Кћери јерусалимске*, преплићу се агиографски елементи са популарним изрекама пустињака, док се у наредна два поглавља аутор бави двојицом Св. Отаца: Св. Григоријем Ниским и Св. Јованом Златоустим. Код Св. Григорија аутор искључиво наглашава перспективу вредновања идеала целибата; сличан приступ налазимо и у вредновању Златоустог. У овоме се не можемо до краја сложити са аутором, јер није опсежно обрадио све Златоустове списе (нпр. његове омилије на књигу Постања), у којима се на неким местима велича здруживање брачних сапутника.

У трећем делу аутор се бавио западним оцима – Св. Амвросијем, Бл. Јеронимом и Бл. Августиним – који су углавном следили образац Климента Александријског. Као кључну полазишну основу девствености Св. Амвросије узима пример Богородичине девствености; овај идеал целому-

дрености је допринео тадашњем порасту броја посвећених жена, пролонгирању праксе целибата на Западу, као и степеновању хришћанског савршенства: девственице, удовци и ожењени. У мисли Бл. Јеронима наилазимо превасходно на ригорозно уздицање девствености – при чему се сматра да она представља наше будуће рајско стање – као и снисходљивост браку. Браун се исцрпно бави учењем Бл. Августина о полности, како је првенствено изложено у делу *Исјовесџи*, у којем се велича девственост, а донекле у други план ставља полност, чиме се указује да Августин овде уствари рефлектује ставове манихејаца о браку, пошто је ова секта изједначавала брак са конкубинатом. Затим се указује на учење које је заједничко Св. Григорију Ниском, Св. Амвросију и Бл. Јерониму – да брак рефлектује пало стање људске природе, и напоследку да брак представља свето пријатељство, при чему је полност секундарни сегмент. У епилогу књиге *Тело и друштво* Питер Браун указује на то у којој мери су мисли о путености, полности и фаворизовању идеала девствености ових хришћанских писаца утицале на живот Цркве у познијим вековима, као и на урбане заједнице Запада и Истока.

На први поглед би се рекло да је аутор покушао дати једну ригидну слику, у којој се у први мах наглашавају идеали девстве-

ности од стране Цркве, што је произвело својеврсни отпор појединих друштвених кругова. Међутим, склон сам мишљењу да је Браун покушао да укаже како је у преобраћењу Римске империје у хришћанску Црква поставила високе идеале управо зато да би своје верне с једне стране сачувала од паганског раскалашног третирања тела, које је заправо унижавало тело. Другог непријатеља са којим се Црква борила је представљала радикална аскеза, коју већ налазимо у ригорозним захтевима појединих античких философских школа које су биле популарне у Средоземљу, по којима се супротстављају дух и материја. Ово је нешто са чиме је Црква морала да се избори и управо ово је и креирало њено учење о високим постулатима брака и ка уздизању девствености. Наша замерка је овде усме-

рена ка недовољном вредновању Павловог здравог учења о браку, које је имало утицаја на Истоку, и на одређену појединост на коју је Браун требало више обратити пажњу – да су **светитељи другачије своје учење о полности креирали за ожењене парове, а другачије за монахе**. Потом је код неких хришћанских писаца, попут Бл. Августина, недовољно обрађена мисао о браку и полности, тако да се рецимо није узимало у обзир његово дело *О добру брака*, где наилазимо на похвално изражавање о браку и самој полности. Како било, и поред ових недостатака књига која је пред нама даје једну ретроспективу хришћанске мисли о полности и девствености у првих пет векова хришћанства, што треба да буде подстрек за наредна дела у вези са овом тематиком.

Славиша Косџић

Никола Кнежевић: *Савремена теолошка историја на Западу*

Отачник, Београд 2012

201 стр.; 20 см

ISBN: 978-86-87057-19-7

У време када се теологија у широј јавности углавном поима као „авангарда“ постметафизичког мишљења, потребно је преиспитати питања теолошке

семантике; да ли теологија треба да се бави само питањима која се тичу онтологије и „великих“ тема, или је потребно да се промисли о њеном ангажма-